

NICOLAE HORTOLOMEI
(1885-1961)
125 DE ANI DE LA NASTERE

În 27 noiembrie acest an, se împlinesc 125 de ani de la nașterea unuia din cei mai de seamă formatori ai chirurgiei românești, academician Nicolae Hortolomei. S-a născut la Huși, unde a urmat și cursurile școlii primare. Și-a continuat studiile în perioada 1895-1902 la Liceul Național Iași, pe coridoarele căruia se găsesc inscripționate în marmură cuvintele fostului său coleg, Nicolae Iorga: „Faima se ruginește dacă nu o speli în fiecare zi cu sudoare”. Cu sudoare și-a spălat și Nicolae Hortolomei faima, care începuse să i se contureze treptat, în fiecare zi, ani în șir, ca student al Facultății de Medicină din Iași (1902-1906), ca intern și ca extern de chirurgie (1906-1909), și mai apoi ca preparator al Institutului de Anatomie.

Din amfiteatrul Liceului Național, care împlinise aproape un veac de la înființare, a trecut în amfiteatrul Institutului de Anatomie și apoi în amfiteatrul Epitropiei Sf. Spiridon, cu vechime de câteva veacuri, în care, deși ca principiu fundamental, catedra profesorului și banca studentului erau patul bolnavului, se practica cu rigoare știința medicinei și arta chirurgiei, la nivel european, de către profesori români, școliți și exersați la Viena, Paris și în Germania, recunoscuți prin priceperea și agerimea spiritului lor creativ și inovator și, mai ales, animați de înălțarea instituțiilor de învățământ și spitalicești din România de atunci, la cote europene. În amfiteatrele Facultății de Medicină, desigur nu prea de multă vreme înființate, clocoțea o vervă de progres, generată de iluștri magiștri ai catedrelor și clinicilor pentru instruirea tinerilor discipoli înrolați în lupta cu boala și moartea. Aici, îndrăznim să credem, a înțeles Nicolae Hortolomei înfinitul omniprezent în structura umană, forța de înălțare a omului peste limitele cu care a fost creat.

În anul 1909 și-a susținut teza de licență, intitulată „Absența congenitală a tibiei”, coordonată de ilustrul profesor Ernest Juvara.

A fost repartizat ca medic de circumscripție în comuna Oancea, județul Galați, apoi ca medic la Spitalul Pașcani. După doar 7 luni, consacrate cu destoinicie apostulatului, Nicolae Hortolomei revine, prin concurs, la Iași, ca medic secundar de boli genito-urinare la Spitalul Epitropiei Sf. Spiridon și ca prosector la Institutul de Anatomie. Așa se potențează chemarea de chirurg a tânărului Hortolomei, împătimit să afle nu numai înaltul, ci și adâncul universului uman, chemare căreia îi răspunde sânguincios prin transferul la Catedra de anatomie, condusă de prof. I. Tănăsescu și la Catedra de anatomie topografică, condusă de prof. E. Juvara. Periplul teoretic, doar de 3 ani, a fost pe cât de scurt, pe atât de fructuos.

După un scurt stagiul la Clinica II Chirurgie din Iași, Nicolae Hortolomei devine asistent la Clinica I Chirurgie, condusă de Amza Jianu. În 1914, este numit șef de lucrări, îndeletnicire completată în paralel cu studii de urologie la Paris, sub îndrumarea profesorului F. Legueu, studii finalizate în 1919 cu lucrarea de docență „Excluzia pilorului ca tratament al ulcerului gastro-duodenal”.

O biografie neîncăpătoare parcă pentru un destin atât de tumultuos.

Anii primei conflagrații mondiale l-au găsit cu trup și suflet alături de poporul său. Un atașament indestructibil, care îl și face să funcționeze după unirea Basarabiei cu România, ca șef al secției de chirurgie a Spitalului din Chișinău. A fost omul și medicul convins până în adâncul sufletului că în momentele în care toată lumea suferă, cel mai mult suferă poporul său.

A revenit la Iași în 1920, ca profesor la Clinica I Chirurgie a Facultății de Medicină. Muncește aici încă un deceniu, în fosta capitală a Moldovei, purtând în cuget tradițiile Epitropiei Sf. Spiridon din Iași, care-i fixaseră ca testament împărtășirea și aplicarea cunoștințelor științifice medicale în toate ținuturile locuite de români, sprijinind cu multă vreme înainte de făurirea României Mari înființarea de epitropii spitalicești în toată Moldova.

După această perioadă prolifică de formare la Iași, este transferat în calitate de profesor titular la Catedra de urologie a Facultății de Medicină din București și va organiza acest serviciu, pe baze moderne, la Spitalul Colentina.

Chemarea destinului, predestinarea, îl propulsează și aici, la București, pe cotele cele mai înalte ale spiritului științific medical european. Iată un puls, născut la Huși, amplificat la Iași și, în același timp, și o dovadă certă că „centrul lumii” este acolo unde suntem, că Europa și cultura ei, care s-a universalizat, a avut șansa și norocul și s-a născut și aici. La Huși, la Iași s-a născut Societatea Română de Urologie, pentru că aici s-a născut Nicolae Hortolomei, omul care a întemeiat-o în 1933 la București.

Stabilit definitiv în capitala României Mari, deși cuprins mereu de nostalgia locului natal, Nicolae Hortolomei își realizează predestinarea cu tenacitate, deschizând noi orizonturi în medicină, în arta chirurgiei și învățământul medical, contribuind în mod substanțial și afirmându-și cu vigoare identitatea de om de știință și identitatea școlii de medicină românești.

Așa se explică, și nu altfel, implicarea sa activă în viața politico-socială și științifică a timpului: ca ministru al sănătății între 1939-1940, ca membru al Academiei Române începând din 1945, ca șef al Institutului de Terapeutică al Academiei din 1948, ca membru al societății Internaționale de Chirurgie și de Urologie, ca membru al Asociației de Chirurgie și Urologie din Franța, ca membru asociat al Academiei de Chirurgie din Paris, ca membru al Societății de Chirurgie de la Moscova și al Societății Pirogoff din Leningrad, și ca vicepreședinte al Societății Internaționale de Chirurgie.

Dincolo de satisfacțiile personale, pe care le-a trăit, a fost recunoscut deplin și răsplătit cu titlul de Medic Emerit și laureat al Premiului de Stat, distins cu Ordinul Muncii și Steaua Republicii clasa I, distincții prin care, scuturând polenul culorii politice, putem cu claritate desluși personalitatea incomensurabilă a profesorului, a omului de știință Nicolae Hortolomei, devotat trup și suflet afirmării medicinei românești și a României în plan european și universal.

Nu puține sunt și premierele medico-chirurgicale pe plan național, realizate prin implicarea sa directă sau sub îndrumarea sa, în legătură cu tratamentul hormonal în cancerul de prostată, influențele hormonale asupra dinamicii hormonale, dinamica căilor urinare superioare și inferioare, ureteroplastia cu grefon venos, pielografia ascendentă,

tratamentul fistulelor vezico-vaginale și multe alte subiecte de actualitate din chirurgia generală (tratamentul chirurgical al ulcerelor gastro-duodenale, al neoplasmelor gastrice, colice, mamare, histerectomii lărgite, intervenții asupra parenchimului hepatic, pe căile biliare, pe splină sau pancreas).

Aproape că nu există punct nevralgic din arhitectura trupului uman în care să nu fi intervenit cu ascuțimea spiritului și cu lumina aprinsă pe tăișul bisturiului său. A fost primul, la noi în țară, care a impulsionat și a impus chirurgia cardiacă și a vaselor mari, primul care a introdus circulația extracorporeală în chirurgia cardiacă, primul care a inițiat și a impus ideea organizării unui învățământ de anestezie-reaminare ca disciplină independentă.

Un prim cuvânt l-a avut de spus întotdeauna, nu numai ca medic și chirurg, ci și ca profesor. Activitatea sa didactică nu se limita exclusiv la catedră. Își făcuse cu adevărat un ideal din formarea de noi cadre. Își selecta cu grijă și își pregătea meticolos colaboratorii, efort care s-a dovedit a fi esențial pentru activitatea laboratorului de chirurgie experimentală de la Spitalul Colțea, orientată cu precădere spre cercetări în domeniul transplantelor. Era pătruns de ideea că numai chirurgia experimentală poate aduce progres în chirurgie și, îndeosebi, de faptul că întreaga experiență dobândită în domeniu, la noi în țară și oriunde, trebuie transmisă celor care vin, că numai astfel cineva are cu adevărat șanse depline de a trăi și după ce trupul îi va muri.

Are meritul deosebit de a redacta primul tratat complet de chirurgie, în 1955, și un tratat de anestezie, prin care se pun bazele anesteziologiei și în țara noastră.

Cam acesta ar fi un scurt curriculum vitae al celui care, în urmă cu 125 de ani, se naștea la Huși, curgere a unei vieți prin albia neamului nostru atât de greu încercat, care a scos la iveală un adevărat tezaur de știință și practică medicală și, mai ales, a modelat după chipul și asemănarea sa o pleiadă întreagă de discipoli în arta chirurgiei.

„Pentru noi toți”, mărturisea la a 75-a aniversare a profesorului N. Hortolomei, unul dintre iluștrii săi discipoli, Th. Burghele, „Domnia-sa, Academicianul, rămâne șeful școlii de chirurgie, conducătorul incontestabil al specialității noastre. Pentru noi toți, exemplul lui rămâne mai presus de orice, ca un imbold în munca cinstită, conștientă, pusă în slujba școlii, pe care a ilustrat-o din plin.”

Cursul vieții lui a încetat la 31 ianuarie 1961, nu însă și al spiritului său, pe care încă îl putem identifica în discipoli și, mai ales, în opera sa. Îl descifrăm și în placa de marmură amplasată la Spitalul Colțea din București, dar, mai cu seamă, din bustul aflat în holul clinicilor chirurgicale ale Spitalului Sf. Spiridon din Iași. Aici parcă, numai la Iași, deși aflat în tăcerile marmurei, este încă viu în toată puterea cuvântului. Îl întâlnesc în fiecare dimineață, când intru în clinică, îmi surâde blând și înțelegător din adâncul sâmburelui de piatră care îi consacră ființa. Mă molipsește cu o ambiție peste măsură, lipsită de meschinătate, de răutate și de invidie, cu o ambiție creatoare, dinamică și constructivă. Chipul lui nu cunoaște nici acum încruntarea, respiră și îmi inspiră blândețe și bunăvoință. Lumina aprinsă pe hol îl învăluie și se preface în rouă căzând pe marmură; văd în aceasta o atitudine și unul dintre principiile sale rămase testamentare.

Deși a plecat dintre noi de peste o jumătate de veac, Nicolae Hortolomei este încă viu în noi și prin noi. Așa cum a fost și cum, în mod magistral, l-a surprins unul dintre discipolii săi, Oscar Franche: „O inteligență nativă, vie, mobilă și suplă, spontană, plină de curiozitate științifică, însoțită de suplețe intelectuală, o admirabilă memorie, o extraordinară putere de muncă și o voință fermă.”

A fost înmormântat după dorința sa îmbrăcat în halat și cu bonetă chirurgicală pe cap, pregătit să opereze îngeri; ce legătură extraordinară, ce dăruire totală pentru chirurgie a avut acest titan. O ființă și un spirit încă viu, un chirurg complet, care s-a născut la Huși și care, iată că în această toamnă, împlinește 125 de ani și are puterea să plece pe al 126-lea.

Îi dorim o cât mai rodnică amintire în sufletele noastre.

E. Târcoveanu